

 **Evropska unija
i Zapadni Balkan**
= **izazovi i perspektive**

Priredivači
Dragan ĐUKANOVIĆ
Vladimir TRAPARA

EVROPSKA UNIJA I ZAPADNI BALKAN – IZAZOVI I PERSPEKTIVE

Priredivači: Dragan Đukanović i Vladimir Trapara

Korice: Internet, <http://www.panoramio.com/photo/18549795>
http://www.panacomp.net/team_building_eng?mesto=srbija_kamena%20gora

INSTITUT ZA
MEĐUNARODNU
POLITIKU
I PRIVREDU

**Hanns
Seidel
Stiftung**

EVROPSKA UNIJA
I ZAPADNI BALKAN
– IZAZOVI I PERSPEKTIVE
zbornik radova

Dr dragan Đukanović
Mr Vladimir Trapara
(priređivači)

Beograd, 2014. godina

EVROPSKA UNIJA I ZAPADNI BALKAN – IZAZOVI I PERSPEKTIVE
Priređivači: dr Dragan Đukanović, mr Vladimir Trapara

Izdavač

Institut za međunarodnu politiku i privredu

Za izdavača

Dr Duško DIMITRIJEVIĆ

Priređivači

Dr Dragan ĐUKANOVIĆ

Mr Vladimir TRAPARA

Recenzenti

Dr Taro TSUKIMURA, Professor, Doshisha University, Japan

Dr Milan JAZBEC,

vanredni profesor, Fakultet za državne i evropske studije, Kranj, Slovenija

Dr Duško DIMITRIJEVIĆ,

naučni savetnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, Srbija

Dr Edita STOJIC-KARANOVIĆ,

naučni savetnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, Srbija

Dr Miloš ŠOLAJA,

Docent, Fakultet političkih nauka, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Dr Miroslav ANTEVSKI,

viši naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, Srbija

Lektor i korektor

Ivanka ANDREJEVIĆ

Kompjuterska obrada

Milovanka DOTLIĆ

Snežana VOJKOVIĆ

Dizajn korica

Snežana VOJKOVIĆ

Štampa

Mala knjiga, Novi Sad

ISBN 978-86-7067-195-9

*Pogledi izneti u člancima odražavaju isključivo lične stavove autora,
a ne nužno i izdavača ove monografije*

Zbornik je objavljen uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“ (2011–2014)

Zbornik radova
sa međunarodne naučne konferencije

IZAZOVI I PERSPEKTIVE
PRIDRUŽIVANJA ZEMALJA
ZAPADNOG BALKANA
EVROPSKOJ UNIJI

Beograd, 20–21. jun 2013. godine

Prof. dr Vladimir ČOLOVIĆ¹

NEREŠENI GRANIČNI (TERITORIJALNI) SPOROVI U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA – DA LI ONI MOGU BITI REŠENI U EVROPSKOJ UNIJI?

ABSTRACT

After the dissolution of SFR Yugoslavia, between the former Yugoslav republics arose the problems concerning the delimitation of territory. These problems exist between almost all states individually. The issue of borders after the collapse of one federal state, as was Yugoslavia, creates major problems, which only can be solved by applying two principles – demarcation and the self-determination of the people. Methods for solving these problems are different. But, in international law there is no a general rule, according to which the retreating border between the states. In this paper, the author deals with the abovementioned disputes and with certain issues related to the territorial demarcation in some EU countries. Whether the EU can guarantee resolution of these disputes is main issue raised in the paper, given that many disputes are not resolved in the countries that are longer or shorter time EU members.

Key words: Border, disputes, Western Balkan, Yugoslavia, European Union, demarcation, self-determination, international agreement, international law.

Uvod

Nakon raspada SFR Jugoslavije, između pojedinih država na tom prostoru (prostoru Zapadnog Balkana) nastali su granični sporovi, koji ni nakon više od dve decenije posle početka rata, nisu rešeni. Neke od tih država su članice EU,

¹ Naučni savetnik, Institut za uporedno pravo Beograd, E-mail: vcolovic@icl.org.rs.

kao Slovenija i Hrvatska, dok druge imaju različit status u odnosima prema toj organizaciji. Srbija ima granične sporove sa nekim od bivših republika SFRJ, sa kojima se graniči. Hrvatska ima granični spor sa Slovenijom, ali, isto tako, ima nerešena granična pitanja sa Crnom Gorom i Srbijom, itd. Glavno pitanje koje ćemo postaviti u ovom radu odnosi se na činjenicu postojanja ovih sporova u okviru EU. Mora se reći da granični, kao i teritorijalni sporovi, postoje i između samih članica EU, koji su postojali i ranije, pre njihovog ulaska u ovu organizaciju, kao i da postoji ova vrsta sporova između članica EU i kandidata za ulazak u EU, zatim između samih kandidata za ulazak u EU i, najzad, između navedenih država i trećih zemalja. Da li su ti sporovi smetnja za ulazak u EU? Očigledno nisu, imajući u vidu da se države primaju u EU, iako se može pretpostaviti da ti sporovi neće biti rešeni u nekom „vidljivijem“ roku. Za to su primer sporovi između Velike Britanije i Španije oko Gibraltara, Irske i Velike Britanije, Holandije i Nemačke, Slovenije i Hrvatske, itd. Naročito je složena situacija na Kipru. O većini ovih sporova, kao i o nekim drugim, biće reći u ovom tekstu. No, situacija na Zapadnom Balkanu ili između bivših republika SFRJ je specifična, s obzirom na to da su ovi sporovi nastali kao rezultat sukcesije i okolnosti koje su postojale u vreme zajedničke države. Drugo pitanje, koje se mora postaviti, odnosi se na mehanizme koje EU ima na raspolaganju za rešavanje ovih sporova. Odmah se mora reći, da ti mehanizmi ne postoje, osim instrumenata koji inače postoje u okviru međunarodnog prava za rešavanje pitanja granica. Radi se o pitanjima koja dve ili više država moraju same da reše. Ta pitanja su pojedinačna. Neki od ovih sporova imaju dugu istoriju, a neki su manje značajni.

Ono što se mora reći jeste da je bila drugačija situacija ranijih godina, prilikom prijema novih država u ovu organizaciju u odnosu na danas, kada se traži da novi kandidati za ulazak u EU reše svoje probleme vezane za granice sa drugim državama.

Nastanak graničnih sporova u zemljama Zapadnog Balkana - u uslovima promene suvereniteta

Pre nego što posvetimo pažnju graničnim sporovima na prostoru bivše SFRJ, odredićemo pojam graničnog spora. Granični spor se može definisati kao sukob oko granice između dve i više država, koji se svodi kao spor oko granične linije ili oko graničnog režima. Sukob nastaje kada jedna od zainteresovanih strana osporava drugoj strani suverenost nad izvesnim područjem i ističe svoje zahteve, u situacijama kada nije izvršeno razgraničenje. Granični spor može nastati iz raznih razloga, kao što su neprecizne geografske karte, pojava ostrva

na reci koja predstavlja prirodnu granicu između dve države, sporne aktivnosti u graničnom pojasu, itd. Granični spor se mora hitno rešavati kako ne bi ugrozio odnos dve ili više zemalja.² Mnogi takvi sporovi se raspravljaju pred međunarodnim sudovima i arbitražama. Ovi sporovi mogu nastati i kao posledica nerešenih situacija iz doba kolonijalizma, ili kao posledica deobe države na dve ili više novih. Granični spor treba razlikovati od graničnog incidenta, koji predstavlja oblik povrede državne granice. Tada se ne radi o oružanom napadu.³

Da bi mogli da govorimo o graničnim sporovima u zemljama Zapadnog Balkana, moramo da kažemo da oni nisu nastali, samo, kao posledica raspada, odnosno kao posledica sukcesije, već i kao posledica nerešenih pitanja vezanih za administrativne granice između banovina (ranije) i republika unutar Jugoslavije. Da bi jedna država mogla da postoji, u smislu međunarodnog prava, moraju postojati sledeći elementi: određeno područje; stanovništvo; i organizacija nezavisna od druge države. A neki autori dodaju još jedan uslov, a to je sposobnost države da se vlada po odredbama međunarodnog prava.⁴ Sa druge strane, moramo govoriti i o suverenosti. Ono što odlikuje državu je upravo suverenost, i ona se reflektuje kao nezavisnost i neograničenost, a država ne može tražiti da ima veća ovlašćenja od drugih država.⁵ Cela država, svi njeni delovi, cela teritorija, vršenjem suverenosti postižu harmoniju,⁶ a samu suverenost vrši i organizuje vlast, na svim delovima teritorije.⁷

Za suverenost države na njenoj teritoriji ili njenom delu, bitno je da pomenemo i dva osnovna načina sticanja teritorije. To su originerni i derivativni. Originerni način znači da je država nastala na nenaseljenom području ili na području na kojem do tada nije bilo države, a svaki drugi način nastanka, bio bi derivativni.⁸ No, bez obzira na način sticanja teritorije od strane države, mora se reći da partikularno međunarodno pravo može zabraniti nastanak države, koji ne bi bio u skladu sa načelima međunarodnog poretka. Za sticanje teritorije, odnosno vršenje suverenosti na toj teritoriji, bitno je da kažemo da ono može nastati putem jednostranog akta državne vlasti ili putem

² Boris Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd, 2010, str. 311.

³ Ibidem, str. 311.

⁴ Juraj Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 1990, str. 54; stav prof. Milana Bartoša.

⁵ Milan Vladisavljević, *Suverenost i međunarodno pravo*, Beograd, 1935, str. 5.

⁶ Harold J. Laski, *Studies in the Problem of Sovereignty*, London 1951, p. 6.

⁷ Ibidem, p. 268 (čak i u svojim kolonijama).

⁸ Juraj Andrassy, *Međunarodno pravo*, op. cit., str. 63.

međunarodnog ugovora. Samo uspostavljanje države, kao jedne činjenice, potvrđuje i međunarodno pravo. Ali, njeno postojanje je nezavisno od njenog međunarodnog priznanja. Znači, jedan od konstitutivnih elemenata za postojanje države jeste teritorija, koja, zajedno sa ostalim elementima, omogućava državi da deluje po principu efektiviteta.

Nastanak država u uslovima promene suvereniteta

Što se tiče nastanka novih država u uslovima promene suvereniteta, opšte je pravilo da nove države nastaju i uobličavaju se na području prethodne državne tvorevine i, u granicama, posebno kada su međunarodno priznate i ugovorene, koje postoje. Samo sticanje teritorije nije prenos suvereniteta, ali je ono uvek originerno. Sve vrste teritorijalnih promena, u uslovima sukcesije, možemo, uglavnom, svesti na četiri, i to:

1. kada su oba subjekta, između kojih se zbiva prelaz vlasti, već od ranije postojala i koja i dalje postoje;
2. država prethodnica ne propada, ali se na njenom području stvorio novi subjekt međunarodnog prava (slučaj Indije 1947. godine);
3. država prethodnica propada, a njeno područje stiče jedna država ili više njih, koje su od ranije postojale (npr. osvojenje, deoba ili mirna inkorporacija); i
4. dotadašnja država nestaje, a njeno područje stiče novi subjekt međunarodnog prava ili više njih (npr. raspad jedinstvene ili savezne države i osnivanje savezne države).⁹

U uslovima sukcesije, glavna pitanja koje država ili države moraju da reše jesu pitanja javnopravnog karaktera. Osim pitanja vezanih za teritorijalne probleme, druga pitanja ove vrste odnose se na javna dobra i dugove, prirodne izvore, državljanstvo i pravni režim države prethodnice.¹⁰

Pitanje granica kod teritorijalnih promena

Što se tiče granica prema trećoj državi, ako su bile sporne, one ostaju to i dalje. Pozovemo li se na načelo samoopredeljenja, pravilo je da narod bude u svojoj nacionalnoj državi. Kod samog povlačenja granica, moguće je primeniti razna načela, a koja će se primeniti, stvar je dogovora, tj. međunarodnog

⁹ Ibidem, str. 218.

¹⁰ Tomislav Mitrović, *Funkcija Povelje NMEP-a*, član 2, Beograd, 1978.

ugovora. Kriterijumi za to mogu biti razni, kao prirodne granice u geografskom smislu, etničke granice, načelo pravičnosti, i dr. Kao krajnji rezultat, bilo sporazuma u neposrednim pregovorima, bilo na osnovu presude, pojavljuje se sklapanje ugovora kojim se međusobne granice prihvataju i recipročno garantuju kao stalne i nepovredive.¹¹

Opšte je pravilo da nove države nastaju i uobličavaju se na području prethodne državne tvorevine, kao i u okviru granica, posebno kada su one međunarodno priznate i utvrđene ili zagarantovane ugovorima ranijeg suverena. Susedne zemlje bi, eventualno, mogle pokrenuti pitanje granica u odnosu na nove države, ali je to stvar pregovora između određene zemlje i novog suverena.¹² Kod određivanja granica, moguće je primeniti razna načela. Najčešće primenjivano načelo je razgraničenje, koje može biti korigovano referendumom stanovništva, tj. plebiscitom. Ne postoji u međunarodnom pravu neko generalno pravilo, po kojem bi se povlačile granice između država. Kriterijumi za to su veoma različiti, od prirodnih granica u geografskom smislu, do onih, koje određuje načelo pravičnosti.¹³

Veći problem stvaraju granice između federalnih jedinica u federaciji. Ono što jedino možemo da primenimo u ovakvim slučajevima, jeste načelo samoopredeljenja naroda. Postupci za rešavanje ovih pitanja su različiti. To mogu biti neposredni pregovori ili poveravanje odluke nekom arbitražnom ili sudskom organu, koja bi bila obavezna za sve. Bez obzira kako se ovo pitanje rešava, na kraju bi bio sklopljen međunarodni ugovor kojim bi se prihvatile i definisale međusobne granice.¹⁴

Neke od posledica koje mogu izazvati granični sporovi

Niz posledica mogu izazvati granični sporovi. Mi ćemo se osvrnuti samo na posledice u vezi sa stanovništvom na spornim teritorijama, kao i u vezi sa međunarodnim ugovorima, pogotovo kad su u pitanju sporovi između zemalja koje su bile sastavni deo federacija.

Kad je u pitanju stanovništvo, najvažnije pitanje je pitanje državljanstva. Državljanstvo je veoma složen problem u uslovima graničnih sporova, naročito ako se oni postavljaju kod promenjenih okolnosti vezanih za raspad jedne savezne države. Kada se uspostavlja nova država, sva lica na njenoj teritoriji

¹¹ Hersch Lauterpacht, *International Law*, Cambridge, 1975, p. 115.

¹² Vladimir Čolović, *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd, 1999, str. 36.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, str. 36–37.

spadaju pod njenu vlast, a imaju svojstvo bilo državljana prethodne države, bilo stranaca. Ali, nikome se silom ne može naturiti državljanstvo, već se fizičkom licu prepušta da odluči u određenom roku. To je tzv. pravo opcije, a pitanje optanata moguće je rešiti jedino ugovorom. Status fizičkih i pravnih lica, kod promene suvereniteta ne može biti u suprotnosti sa kogentnim pravilima međunarodnog prava.

Poznato je pravilo da se kod sukcesije međunarodni ugovori prenose automatski sa države prethodnice na državu sukcesora, u oblasti službenosti i graničnog režima, ukoliko ne postoji spor. U vezi sa teritorijalnom suverenošću, u uslovima sukcesije, treba reći da ona zavisi od teritorijalnih promena. Ključno je pitanje, šta se sve uključuje u sukcesiju od strane države naslednice, što se tiče obaveza i prava kod teritorijalnih pitanja.¹⁵ Kad država naslednica „ulazi“ u teritoriju države prethodnice, to ne znači ništa drugo do da ona „uzima“ suverenitet na toj teritoriji.¹⁶

Postavlja se pitanje, kakva je sudbina međunarodnih ugovora, koje je država zaključila sa drugim državama i međunarodnim organizacijama u slučaju promene suvereniteta u toj državi ili raspada te države. U praksi i međunarodnoj doktrini vlada mišljenje da ostaju na snazi ugovori koji su vezani za pitanje granica, službenosti, režima u tim oblastima, odnosno oni koji su tesno vezani za jednu određenu oblast, ili se prećutno implicira produženje važnosti pojedinih ugovora, bez obzira na njihovu specifičnost i prirodu. Međunarodni ugovori, koji imaju za predmet službenosti, granični režim u odnosu na treće države i sl., prenose se automatski na novu državu.

Granični sporovi u zemljama Zapadnog Balkana (zemlje bivše SFRJ)

Posle raspada SFRJ, po preporuci Badinterove komisije republičke granice postale su državne. Međutim, zbog međusobno neutvrđenih međa na pojedinim područjima, pojavilo se više graničnih sporova koji će se rešavati dogovorom ili arbitražom. Prvo ćemo posvetiti pažnju graničnom sporu koji je izazvao veliku pažnju i probleme. Radi se o sporu Slovenije i Hrvatske.

Spor između Slovenije i Hrvatske

Spor koji izaziva veliku pažnju i koji je predstavljao, i još predstavlja „kamen spoticanja“, jeste spor Slovenije i Hrvatske oko Piranskog zaliva.

¹⁵ Hersch Lauterpacht, *International Law*, op. cit., p. 115.

¹⁶ Lester B. Orfield, Edward D. Re, *Cases and materials of International Law*, London, 1956, p. 220.

Pomenućemo načelo *uti possidetis*¹⁷ koje je primenjivano još 1810. godine, u vezi sa granicama država u Južnoj Americi, kao i 1821. godine u vezi sa granicama država u Srednoj Americi. To načelo je potvrđivano u različitim arbitražnim odlukama pre Drugog svetskog rata, koje su se odnosile na teritorijalna ograničenja. Takođe, ono se pominje i u presudi Međunarodnog suda pravde u Hagu 22. decembra 1986. godine, u sporu između Burkin Faso i Malija. Tada se to načelo potvrdilo kao opšte načelo međunarodnog prava.¹⁸

U Mišljenju br. 3 od 11. januara 1992. godine, Arbitražna komisija je potvrdila to načelo. Naime, ta komisija je utvrdila da se spoljne granice moraju poštovati od svih postojećih susednih država, kao i da, u nedostatku drugačijeg slobodno postignutog sporazuma, postojeće granice između republika postaju zaštićene međunarodnim pravom. Nikakve promene tih granica, kao i druga razgraničenja, koja su postignuta silom, nemaju pravno dejstvo.¹⁹

Kad je u pitanju spor između Slovenije i Hrvatske, slovenački Parlament je 7. aprila 1993. godine usvojio Memorandum u vezi sa Piranskim zalivom i izlazom na otvoreno more. Radi se o jednom čvrstom stavu, od kojeg slovenačka strana nije htela da odustane, a po nekim autorima to predstavlja razlog što nije došlo do zaključenja celovitog ugovora o kopnenom i pomorskom razgraničenju Hrvatske i Slovenije. Slovenački zahtev formulisan je u noti Stalne misije Republike Slovenije koja je upućena 7. novembra 2003. godine generalnom sekretaru UN, kao protest protiv proglašenja zaštićene ekološke-ribolovne zone, od strane Republike Hrvatske. Sadržina tog zahteva je sledeća: „Republika Slovenija ima neposredni izlaz na otvoreno more i ima pravo da proglasi svoj sopstveni privredni ili ekološko-ribolovni pojas. Kao jedna od obalnih republika bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kao i nakon njenog raspada, Slovenija je već vršila to pravo i zato ima to isto pravo sada. Na osnovu Osnovne ustavne povelje o nezavisnosti i suverenosti Republike Slovenije, Republika Slovenija kao nezavisna država preuzela je prava i obaveze u vezi sa teritorijalnim morem, koje su, do tada, vršene s drugim federalnim jedinicama bivše zajedničke države. Kao rezultat toga, Republika Slovenija je zadržala postojeću sopstvenu nadležnost nad Piranskim zalivom, kao i neposredan teritorijalni izlaz na otvoreno more.“²⁰

U mnogim arbitražnim i sudskim presudama o morskim razgraničenjima je, bez izuzetka, afirmisano načelo da kopno dominira nad morem, odnosno

¹⁷ Načelo međunarodnog prava na osnovu kojeg se unutrašnja razgraničenja između administrativnih jedinica priznaju kao državne granice u času sticanja nezavisnosti.

¹⁸ Vladimir Đuro Degan, „Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ“, *Adrias savez* 12, Zagreb–Split, 2005, str. 41–42.

¹⁹ *Ibidem*, str. 42.

da je kopno ono koje obalnoj državi daje pravo na morske vode koje dodiruju njene obale. Nema nijedne međunarodne sudske ili arbitražne presude o morskim razgraničenjima koja bi navedena načela dovela u pitanje. Po nekim mišljenjima, samim tim, nema osnova ni za slovenačke zahteve. Naime, po mišljenju tih autora, svaka država ima svoje teritorijalno more u produžetku čitave njene obale, pa tako i Hrvatska i Slovenija, u Savudrijskom, odnosno Piranskom zalivu. Svi brodovi koji idu u slovenačke luke, mogu nesmetano da prolaze kroz italijansko i hrvatsko teritorijalno more. Po tome, Slovenija ne može da stekne fizički izlaz na otvoreno more na Jadranu, osim ako bi joj Hrvatska ustupila deo svoje obale u delu zapadne Istre južno od rta Savudrija. Hrvatska strana se, u ovom sporu, poziva na načelo *uti possidetis* iz 1991. godine, tako da, po tom načelu, država ne može da postavi nikakav zahtev za promenu kopnenih granica. Isto tako, hrvatska strana se poziva i na druge razloge. Naime, kopnena granica u Istri sledi etničku granicu. Sve do formalnog ukidanja neostvarene Slobodne teritorije Trsta 1954. godine, ta bivša jugoslovenska federalna jedinica nije imala izlaz na more. Inače, između Hrvatske i Slovenije postignuti su sporazumi o ribolovu i graničnom prometu, što obezbeđuje njihove normalne odnose.²¹

Spor između Srbije i Hrvatske

Spor između Srbije i Hrvatske tiče se granice na Dunavu. Oko 10.000 hektara zemljišta sa srpske i oko 2.500 hektara sa hrvatske strane je sporno. Najveći deo ovog zemljišta se nalazi u opštinama Sombor i Apatin. Sporne teritorije nisu naseljene. Republika Srbija se zalaže za utvrđivanje državne granice sredinom prirodnog toka reke Dunav. Ovo je i trenutno faktičko stanje na granici. Sve teritorije levo od predložene linije razgraničenja administrira Srbija, a sve teritorije desno administrira Hrvatska. U vezi sa tim sporom, neki hrvatski autori smatraju da bi trebalo uzeti u obzir granice katastarskih opština i privatne posede građana svake od država na adama na Dunavu, kao i na suprotnoj obali te reke. Zato bi, po tom mišljenju, državna granica Srbije i Hrvatske, pre ili kasnije, trebalo da „ide“ maticom, odnosno *thalwegom* Dunava, kao što je to slučaj i sa ostalim graničnim plovnim međunarodnim rekama.²² Po tome, zajedničku kopnenu granicu izvan Dunava iza Iloka trebalo bi zajednički utvrditi, a po pomenutom načelu *uti possidetis* iz 1991. godine. Pri tome, obe strane mogu kao pomoćni kriterijum razgraničenja uzeti i granice

²⁰ Ibidem, str. 45.

²¹ Tatjana Tomaić, „Krizna međunarodnih odnosa – studija slučaja. Hrvatska i Slovenija – granica u Istri“, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 43, no. 2, listopad 2011, Zagreb, 2011, str. 408.

katatarskih opština. U tom sporazumu bi trebalo urediti pravo privatnih vlasnika da, bez teškoća, odlaze na svoje posede u drugoj državi da bi ih koristili i obrađivali. Znači, Republika Hrvatska svoj predlog za razgraničenje zasniva na katastarskom premeru iz 1878. godine, iz vremena Austrougarske monarhije. Ovako povučena granica, linijom koja razdvaja katastarske opštine, odstupala bi od toka Dunava i čak bi ga presecala 18 puta. Ipak, u tom slučaju, na hrvatskoj strani bi se našle Šarengradska i Vukovarska ada, koje su i najviše sporne, a za koje je Hrvatska najviše zainteresovana. Takvo rešenje išlo bi na štetu Srbije, jer bi ona njime izgubila deo teritorija opština Apatin i Sombor. Hrvatska takođe traži i da se, u skladu sa odlukom Badinterove komisije, poštuje pravilo da zatečene granice između bivših republika SFRJ postaju međudržavne.²³ U međuvremenu, Dunav je pomerio svoje korito nekoliko kilometara ka hrvatskoj strani, a za potrebe nesmetane plovidbe iskopano je nekoliko kanala koji su dodatno promenili tok Dunava.

Spor oko Prevlake

Jedan od najkontroverznijih graničnih sporova na prostorima Zapadnog Balkana je spor oko Prevlake. Sada taj spor egzistira između Crne Gore i Hrvatske, a ranije je taj spor postojao između SR Jugoslavije i Hrvatske. Po svojim geografskim koordinatama ova oblast se nalazi između Hrvatske i Crne Gore. Svojim većim delom ono je nenaseljeno. Kao što je u prošlosti služio vojnim i odbrambenim ciljevima, zbog svog izuzetnog strategijskog položaja za Dubrovačko zaleđe, Konavle i Boku, tako je i u bivšoj SFRJ ovo područje bilo podvrgnuto specijalnom režimu Jugoslovenske narodne armije. Međutim, po administrativnoj međurepubličkoj granici koja je usledila posle Drugog svetskog rata, ozvaničena je predratna granična linija Dubrovačkog sreza Banovine Hrvatske.²⁴ Zbog velikog značaja ovog područja SR Jugoslavija i Hrvatska su postigle Sporazum o demilitarizaciji područja 30. septembra 1992. godine. Savet bezbednosti UN je na osnovu glave VII Povelje, doneo Rezoluciju br. 779 od 6. oktobra 1992, kojom je potvrdio obavezu strana u sporu da vojno napuste teritoriju, stavljajući istovremeno Prevlaku pod nadzor UN.²⁵

²² Vladimir Đuro Degan, „Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ“, op. cit., str. 49.

²³ Jelena Nogulović, „Savremeni odnosi Republike Srbije i Republike Hrvatske kroz analizu graničnog spora u Podunavlju“, *Zbornik Beogradske otvorene škole*, Beograd, 2012, str. 75.

²⁴ Duško Dimitrijević, „Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi* 3–4, 2003, Beograd, 2003, str. 366.

²⁵ Ibidem, str. 366.

Srbija i Crna Gora

Nesuglasice oko granice i razgraničenja Srbije i Crne Gore nikad nisu predstavljale problem u izveštajima EU. Važna činjenica u procesu razgraničenja sa Crnom Gorom jeste da je Srbija prihvatila standarde EU za upravljanje granicom, usvojivši 2006. godine Nacionalnu strategiju i Akcioni plan za integrisano upravljanje granicom. Strategija bi trebalo da olakša kretanje ljudi i dobara i spreči razvijanje i delovanje organizovanog kriminala u pograničnoj oblasti.²⁶

Inače, granica između ove dve zemlje prvi put je definisana Londonskim sporazumom iz 1913. godine. Ovim rešenjem bile su zadovoljne obe države. U periodu od 1945. do 2006. kada su Srbija i Crna Gora bile republike u istoj državi, administrativna linija nije predstavljala državnu granicu. Nakon proglašenja nezavisnosti Crne Gore 2006. godine, proces razgraničenja ponovo je postao diplomatsko pitanje.

Proces razgraničenja Srbije i Crne Gore još nije završen. Dve države formirale su komisije za razgraničenje 2008. godine. Ubrzo nakon formiranja ovih tela Crna Gora je priznala nezavisnost Kosova. U takvoj situaciji nije bilo smisla otpočinjati pregovore, jer Srbija nije želela da učestvuje u pregovorima o granici ukoliko Kosovo ne bude shvaćeno kao deo Srbije.²⁷

Na ovoj teritoriji postoji samo jedan manji teritorijalni spor, koji se odnosi na teritoriju između opštine Pljevlja u Crnoj Gori i opštine Prijepolje u Srbiji. Pošto je u pitanju šuma koja je u nadležnosti javnog preduzeća „Srbijašume“, ovaj spor ne utiče na svakodnevni život ljudi u ovom regionu. Verovatno će ovaj spor biti rešen kompromisom, pa ne bi trebalo da predstavlja značajnu prepreku prilikom vođenja pregovora o granici.²⁸

Na prvom sastanku, održanom 7. marta 2011. godine, usaglašena su četiri granična sporazuma – tri koja se odnose na drumski saobraćaj (Gostun–Dobrakovo, Špiljani–Dračenovac i Jabuka–Rače) i jedan železnički sporazum, koji se odnosi na kontrolu na relaciji Beograd–Bar.²⁹

²⁶ Zorana Brozović, *Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, mart, 2012, str. 4–5.

²⁷ Ibidem, str. 6.

²⁸ Ibidem, str. 8.

²⁹ Ibidem.

Granični spor između Srbije i BiH

Između Srbije i BiH, tačnije Republike Srpske, takođe postoji granični spor koji se tiče sela Sastavci. To selo se nalazi na teritoriji BiH, tačnije u Republici Srpskoj, u opštini Rudo, odnosno u regionu Foča. Ali, teritorijalno se nalazi na teritoriji opštine Priboj u Zlatiborskom okrugu i predstavlja enklavu u Srbiji. Ipak, prema teritorijalnoj organizaciji, Sastavci pripadaju selu Međurečje u opštini Rudo. Ima površinu oko 400 ha.³⁰ Nije poznato od kada je ova eksteritorija definisana na ovakav način, ali je sigurno da je od Berlinskog kongresa 1878. godine Austrougarska, na ovaj način, ovo selo izdvojila od Turske.³¹

Postoje ili su postojali i drugi sporovi između bivših republika SFRJ. Npr., sporna pitanja između Srbije i Makedonije, zatim Hrvatske i BiH (oko luke Ploče), itd. Činjenica je da će svi navedeni sporovi biti tema rešavanja i kasnije, nakon eventualnog ulaska ostalih zemalja Zapadnog Balkana u EU.

Granični sporovi zemalja EU

Sporovi u okviru EU su različite vrste i različite prirode. Skoro svi sporovi između članica EU egzistiraju dugi niz godina. Sve zemlje članice EU su ušle u ovu organizaciju sa tim sporovima, koji još nisu rešeni. Pomenućemo neke od njih.

Velika Britanija i Španija – spor oko Gibraltara

Teritorija Gibraltara izaziva sporove stotinama godina. Razlog tome je idealni položaj ove teritorije, odnosno Gibraltarskog moreuza. Uzak prolaz omogućava pristup Mediteranu, a što je od velikog značaja za transport robe i, uopšte, trgovinu. Velika Britanija i Maroko imaju vojnu kontrolu nad Gibraltarskim moreuzom, za razliku od Španije, iako Španija ima značajne vojne baze u blizini moreuza. Odluka o vojnoj kontroli je doneta od strane NATO, što je rezultat posebnog odnosa između SAD i Velike Britanije. Status Gibraltara se definiše kao „Britanska prekomorska teritorija“. Teritorija Gibraltara je ustupljena Velikoj Britaniji, zauvek, Ugovorom u Utrehtu 1713.

³⁰ Marija Ćirković, Rajko Golić, „Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci“, *Geografski institut „Jovan Cvijić“*, *Zbornik radova*, br. 57, Beograd 2007, str. 325.

³¹ Ibidem, str. 327.

godine.³² Od te godine, Španija je tri puta pokušala da povрати Gibraltar kroz opsade, ali bez uspeha. Na Gibraltaru živi 30.000 stanovnika.³³ Zbog nesporazuma između Britanije i Španije, granica između Gibraltara i kopna bila je zatvorena između 1969. i 1985. godine. Španija se ni danas ne odriče svog zahteva. Suverenitet Gibraltara je glavna tačka sporenja. Stanovnici Gibraltara su odbacili prihvatanje španskog suvereniteta na referendumu 1967, kao i 2002. godine. Prema Ustavu iz 2006, Gibraltar uređuje svoje poslove, ali odbrana i spoljni odnosi ostaju u nadležnosti Velike Britanije. Spor nije rešen do danas.³⁴

Egejski spor između Turske i Grčke oko Imie (turski Kardak)

Egejski spor je skup međusobno povezanih spornih pitanja između Grčke i Turske oko suvereniteta i srodnih prava u oblasti Egejskog mora.³⁵ Ovaj skup sukoba imao je veliki uticaj na grčko-turske odnose od 1970. godine. Dva puta je to dovelo do krize, odnosno skoro do izbijanja rata, 1987. i početkom 1996. godine.

Spor na Kipru

Spor na Kipru je vekovima bio politička i vojna tema, kao i uzrok ratova između Grčke i Turske. Turci su okupirali ostrvo Kipar 1571. godine. Godine 1878, Velika Britanija je anektirala Kipar, koji je pod britanskom administracijom ostao do 1960. No, treba spomenuti i Ugovor koji je potpisan u Lozani 1923. godine, kojim se Turska odrekla svih pretenzija prema Kipru. No, tenzije na samom ostrvu su ostale, imajući u vidu da su Grci i Turci živeli u neposrednoj blizini. Kao rezultat toga, britanska administracija je ostala duže na Kipru nego u ostalim državama koje su bile kolonije. Godine 1955. osnovana je EOKA, odnosno grupa kiparskih Grka, koja je pokušala da ujedini Kipar sa Grčkom. To je dovelo do turskog otpora, što je rezultiralo velikim borbama širom ostrva.

³² Boris Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, op. cit., str. 302.

³³ Paul Mitchell, *Britain and Spain escalate dispute over Gibraltar*, Internet, <http://www.wsws.org/en/articles/2013/08/22/gibr-a22.html>, 31/08/2012.

³⁴ Thomas Diez, Stephan Stetter, Mathias Albert, "The European Union and the Transformation of Border Conflicts", *Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies*, No 1, January 2004, The University of Birmingham, Institut für Weltgesellschaft, pp. 7–8

³⁵ Martin Pratt, Clive Schofield, *The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea*, IBRU Boundary and Security Bulletin Spring 1996, pp. 62–63, Internet, <https://www.dur.ac.uk/ibru/publications>, 31/08/2012.

Republika Kipar stiče nezavisnost 1960. godine, ali su i tada borbe između Grka i Turaka bile svakodnevna pojava, tako da je Velika Britanija pozvala NATO da održava mir na ostrvu. No, 1974. godine grčka vojna hunta podržala je organizaciju EOKA, sa ciljem da se sa vlasti zbaci arhiepiskop Makarios, kako bi preuzeli kontrolu nad ostrvom. Bili su uspešni u tome. Međutim, Turska je izvršila invaziju na ostrvo Kipar u julu iste godine, kao odgovor na grčki vojni udar. U avgustu 1974. godine puč je propao, a Makarios je ponovo preuzeo vlast na Kipru. Turci su kontrolisali 37 posto ostrva, tako da se Kipar podelio. Kao rezultat podele, NATO je poslao mirovne snage u tampon zonu da kontroliše situaciju, ali mir nije obnovljen. Samo Turska priznaje tursku republiku Severni Kipar, i za sada, nema znakova ujedinjenja Kipra.³⁶

Godine 2004. Republika Kipar je postala članica EU. No, severni deo Kipra nije prihvaćen. A marta 2008. godine, ruši se zid koji je decenijama stajao između Kipra i „tampon“ zone. Ulica Ledra u Nikoziji bila je ta koju je presecao zid. Dana 3. aprila 2008. godine ta ulica je ponovo otvorena u prisustvu zvaničnika jedne i druge strane, kiparskih Grka i Turaka.

Spor Republike Irske i Velike Britanije

Spor Irske i Velike Britanije oko Severne Irske je spor koji je izazivao najviše problema. Naime, Irska je ranije bila deo Ujedinjenog Kraljevstva, od 1801. do 1920. godine. Pre toga, egzistirala je odvojeno kao Kraljevina Irska. Na izborima 1918. irski poslanici su odbili da odu u Vestminster, sastali su se u Dublinu i proglasili nezavisnost Irske koja je, do tada, bila britanska provincija, bez ikakvog autonomnog statusa. Posle toga je nastao građanski rat, koji je trajao dve godine, a zatim je proglašeno primirje i zaključen ugovor kojim je priznato uspostavljanje Irske, kao i svojstvo dominiona. Ali, zbog verske podeljenosti, Ulster i Severna Irska ostali su u sastavu Velike Britanije.³⁷ Kasnije, Irska se podelila na Severnu Irsku koja je postala deo Velike Britanije i na Republiku Irsku, kao nezavisnu državu. Do podele je došlo kada je Britanski parlament prihvatio Akt Vlade Irske 1920. godine, kojim se zemlja podelila na severni i južni deo. Akt iz 1920. imao je kao cilj stvaranje dve samoupravne jedinice. Akt, takođe, sadrži odredbe o saradnji te dve teritorije, kao i o eventualnom, ponovnom njihovom ujedinjenju. No, podela je ojačana 1922. godine, kada se

³⁶ Michael A. Zachariades, *Transplanted populations and the problems caused: Cyprus*, Internet, <http://www.aunitedcyprus.com/>, 31/08/2012; George Stergiou Kaloudis, *Cyprus: The Unresolved Conflict*, Internet, <http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/dergi/kalou1.htm>, 31/08/2012.

³⁷ Vladimir Čolović, *Sukob zakona i promena suvereniteta*, op. cit., str. 119.

Južna Irska odvaja od Velike Britanije i postaje Slobodna Država Irska. Nakon toga, pojačavaju se tenzije i irski nacionalisti teže stvaranju jedinstvene države. Oni se sukobljavaju sa unionistima u Severnoj Irskoj, čiji je cilj da ostanu u Velikoj Britaniji. Irska je 1949. godine, na osnovu posebnog akta (*Republic of Ireland Act*) koji je prihvatio Irski parlament, proglašena nezavisnom državom i tada je ona istupila iz Komonvelta. Da bi se koliko-toliko sprečile tenzije, britanske i irske vlasti su se dogovorile da se status Severne Irske neće menjati bez saglasnosti većine stanovnika na toj teritoriji, a što je rezultiralo potpisivanjem Sporazuma iz Belfasta 1998. godine.³⁸

Spor Švajcarske, Austrije i Nemačke

Spomenućemo i jedan spor između Švajcarske, Austrije i Nemačke oko Bodenskog jezera, koje je jedina oblast u Evropi u kojoj ne postoje definisane granice. Austrija i Nemačka smatraju da jezero treba da ima status kondominijuma, odnosno da se zajednički ostvaruju suverena prava bez podele na nacionalne zone. Švajcarska odbacuje takav stav i stoji na stanovištu da granica prolazi sredinom jezera. Sva pitanja koja se odnose na prevoz brodovima i ribolov regulisana su posebnim ugovorima ovih zemalja.³⁹ Međutim, sporovi nastaju. Npr., jedan spor se odnosi na splav koji je usidren u dve države, drugi na pravo ribolova u zalivu Bergenc, itd.

Spor Holandije i Nemačke

Spor između Holandije i Nemačke tiče se reke Ems i zaliva Dolart. Reka Ems se nalazi u severozapadnoj Nemačkoj i prolazi kroz nemačke savezne države Severna Rajna – Vestfalija i Donja Saksonija, sve do zaliva Dolart. Državna granica između donjeg saksonskog područja Frisland i provincije Groningen u Holandiji, prolazi kroz ušće reke Ems i predmet je sporenja ove dve države. Sa druge strane, pomenuti zaliv Dolart se nalazi između severne Holandije i Nemačke, na zapadnoj strani ušća reke Ems.⁴⁰ Holandija i Nemačka

³⁸ Keith O'Connell, *History of Conflict, An introduction to the situation in Northern Ireland*, Penn High School 2004, Internet, www.indiana.edu, 30/08/2012.

³⁹ Joachim Blatter, *Performing Symbolic Politics and International Environmental Regulation: Tracing and Theorizing a Causal Mechanism beyond Regime Theory*, *Global Environmental Politics* 9:4, November 2009, p. 83–84, Internet, <http://www.unilu.ch/files/Blatter-Performing-Symbolic-Politics-GEP.pdf>, 31/08/2012.

⁴⁰ *International Boundary Study, Germany – Netherlands Boundary*, The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research, No. 31 – April 6, 1964, Internet, <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs031.pdf>, 31/08/2012.

se ne slažu o tačnoj liniji granice preko zaliva. Ceo spor je nastao zbog elektrane Borkum Riffgat koja bi koristila vetar kao izvor energije.⁴¹

Da li Evropska unija može rešavati granične sporove

Činjenica je da EU ne poseduje instrumente za rešavanje graničnih sporova i drugih teritorijalnih problema. EU ne može da pruži direktnu pomoć stranama koje imaju teritorijalni ili granični spor. Proces razgraničenja smatra se bilateralnim pitanjem za koji EU nije nadležna. Kada su u pitanju problemi granica, *acquis communautaire* ne postoji, niti postoji metodologija kojom bi se pratio razvoj događaja na terenu. Međutim, regionalna saradnja i dobrosusedski odnosi nisu samo „suštinski deo procesa integracije u Evropsku uniju“, već su i sastavni deo Izveštaja o napretku, koji Evropska komisija redovno izdaje (u odeljku Politički kriterijumi), za zemlje koje su kandidati za ulazak u ovu organizaciju.⁴²

Kada govorimo o graničnim sporovima između zemalja koje su već članice EU, onda se mora reći da je očekivano da tih sporova bude manje, nego kada su u pitanju sporovi između članica EU i drugih država – nečlanica. No, kad govorimo o graničnim sporovima, govorimo i o drugim vrstama sporova koje možemo svrstati pod granične, odnosno koji mogu imati veze sa teritorijalnim pretenzijama, kao npr. spor između Grčke i Makedonije oko imena države. No, taj spor bi više trebalo da posmatramo kao konflikt identiteta. Obe strane smatraju da „ona druga strana“ ima neprijateljski motiv. Grčka smatra da Makedonija, samom upotrebom tog imena države, ima teritorijalne pretenzije ka Grčkoj, tačnije ka oblasti Makedonija u Grčkoj. Grčka kroz forume u EU zahteva da Makedonija koristi ime Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija.⁴³

Interesantno je mišljenje da teritorijalni problemi između zemalja članica ne bi trebalo da budu prisutni, ako su u pitanju zemlje koje su proces priključenja EU počele prestankom „Hladnog rata“, odnosno krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina.⁴⁴ No, u praksi nije tako. Pojedini autori razlikuju

⁴¹ Internet, <http://www.ofw-online.de/projekte/riffgat.html>, 31/08/2013; <http://www.spiegel.de/international/europe/ewe-wind-park-riffgat-caught-up-in-german-dutch-border-dispute-a-843419.html>, 31/08/2013.

⁴² Zorana Brozović, *Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore*, op. cit., str. 4.

⁴³ Thomas Diez, Stephan Stetter, Mathias Albert, “The European Union and the Transformation of Border Conflicts”, op. cit., p. 8.

⁴⁴ Michael O. Slobodchikoff, “How effective are International Organizations at Resolving Territorial Disputes among Member States: A look at the European Union”, *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus*, Vol.1’ (2), 2012, p. 30.

različite vrste graničnih sporova, na koje EU, kao organizacija, može imati uticaja, ne samo kroz integracije tih teritorija već i kroz potpisane sporazume o saradnji.⁴⁵ Iako mnogi od zvaničnih dokumenata EU, koji su doneti pre Kopenhagenskih kriterijuma, samo implicitno predviđaju norme za koje se zalaže EU, naknadni dokumenti, kao što su Kopenhagenski kriterijumi i Sporazum iz Madrida, definišu da bi EU trebalo da se rukovodi normativnim vrednostima na kojima počiva, kada su u pitanju međunarodni poslovi. S obzirom na to da EU želi da utiče na odluke i „ponašanje“ druge države, logično je pitanje da li će države nečlanice biti zainteresovane da se pridruže EU, kao i koji će biti njihov motiv za ulazak u EU. Ako jedna država ne uspe da uđe u EU, jedan od razloga za ovo će biti to što ta država neće biti snažno motivisana.⁴⁶

Osnovna ideja evropskih integracija je obezbeđenje mira na kontinentu. EU je postala model za regionalnu integraciju, uopšte. Od 1973. godine, EU stalno privlači nove članove koji, pre svega, očekuju mir i prosperitet. EU je razvila sveobuhvatne i koherentne modele koji mogu da prave razlike između graničnih sukoba.⁴⁷

Zaključak

Granične sporove u zemljama EU će rešavati same države koje su u sporu. Ti sporovi su prisutni u većini zemalja članica, bez obzira na to kada su postale deo ove zajednice. Činjenica da EU insistira na tome da nove članice nemaju sporova sa svojim susedima teško se može ostvariti, ako se ima u vidu pomenuta situacija između Slovenije i Hrvatske, kao i spor na Kipru, a imajući u vidu da su ove zemlje primljene u EU 2004, odnosno 2013. godine. Zbog toga ne možemo očekivati da će članstvo u EU rešiti granične sporove u zemljama Zapadnog Balkana. Ulazak tih zemalja u ovu zajednicu može ublažiti posledice ovih sporova, ali ih nikako ne može konačno rešiti. Čak i donošenje pojedinih akata, na nivou EU, ne može automatski rešiti ovaj problem. Za to je potreban bilateralni dogovor, odnosno dogovor više zemalja. Podela graničnih sporova po načinu ili vremenu nastanka, po njihovoj prirodi ili uzroku, nepotrebna je, s obzirom na to da su svi sporovi specifični, naročito oni o kojima je bilo reči. Granični sporovi u zemljama Zapadnog Balkana su se pojavili kao posledica

⁴⁵ Thomas Diez, Stephan Stetter, Mathias Albert, "The European Union and the Transformation of Border Conflicts", op. cit., p. 4, i dalje.

⁴⁶ Michael O. Slobodchikoff, "How effective are International Organizations at Resolving Territorial Disputes among Member States: A look at the European Union", op. cit., p. 34.

⁴⁷ Thomas Diez, Stephan Stetter, Mathias Albert, "The European Union and the Transformation of Border Conflicts", op. cit., pp. 20–21.

raspada bivše Jugoslavije, odnosno kao posledica sukcesije, mada se za mnoge od tih sporova može reći da su postojali i još pre nastanka zajedničke države. Upravo se, zbog svega navedenog, može zaključiti da će EU zahtevati da se granični sporovi između država budućih kandidata za ulazak u EU moraju rešavati, kao uslov ulaska u ovu organizaciju, ali da se svi sporovi neće moći rešiti i da će oni postojati i u okviru EU. Uostalom, veće tenzije oko graničnih sporova imamo u Severnoj Irskoj, na Gibraltaru i na Kipru, nego u zemljama Zapadnog Balkana.

Rezime

Pitanje graničnih, odnosno teritorijalnih sporova, predstavlja problem velikog broja država, na svim kontinentima. Ti problemi postoje i na evropskom kontinentu, odnosno u zemljama EU, kao i u zemljama kandidatima za ulazak u ovu organizaciju. Što se tiče država Zapadnog Balkana, odnosno bivših republika SFRJ, nakon raspada ove zajedničke države nastali su problemi u pogledu određivanja teritorije. Pitanje granica (teritorije, uopšte) nakon raspada jedne savezne države, kao što je bila Jugoslavija, stvara velike probleme, koji se mogu rešiti samo primenom dva osnovna principa – princip razgraničenja i princip samoopredeljenja naroda. Metodi za rešavanje ovih problema su različiti. To mogu biti direktni pregovori, kao i delegiranje odluke za arbitražne ili sudske vlasti, koja bi bila obavezna za sve. Bez obzira na to kako se reši ovaj problem, na kraju mora da bude zaključen međunarodni ugovor, koji će biti prihvaćen i koji će definisati granice. Međutim, u međunarodnom pravu ne postoji opšte pravilo prema kojem se povlači granica između država. Uslovi za to su veoma različiti, od prirodnih granica u geografskom smislu, preko onih koje definiše princip pravičnosti, itd. U svakom slučaju, mora se reći da nijedan čin koji bi država preduzela bez saglasnosti međunarodne zajednice i međunarodnog prava, ne bi bio važeći. Autor se u ovom članku bavi pitanjima pojedinih graničnih (teritorijalnih) sporova između država Zapadnog Balkana, kao i pojedinim pitanjima vezanim za teritorijalno razgraničenje u nekim zemljama EU. Praktično, navedeni sporovi između zemalja članica EU su i ranije postojali, a nisu rešeni njihovim ulaskom u ovu organizaciju. Da li EU može da garantuje rešavanje ovih sporova je jedno od pitanja pokrenutih u radu, s obzirom na to da mnogi sporovi nisu rešeni u zemljama koje su duže ili kraće članice EU. Zaključak je da ne može, jer nema adekvatne instrumente za to, tako da je sve prepušteno državama u sporu.

Bibliografija

- Andrassy, Juraj, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 1990.
- Blatter, Joachim, *Performing Symbolic Politics and International Environmental Regulation: Tracing and Theorizing a Causal Mechanism beyond Regime Theory*, *Global Environmental Politics* 9:4, November 2009, Internet, <http://www.unilu.ch/files/Blatter-Performing-Symbolic-Politics-GEP.pdf>.
- Brozović, Zorana, *Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, mart 2012.
- Čolović, Vladimir, *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd, 1999.
- Ćirković, Marija, Golić, Rajko, „Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci“, *Geografski institut „Jovan Cvijić“*, *Zbornik radova*, br. 57, Beograd, 2007.
- Degan, Vladimir Đuro, „Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ“, *Adrias svezak*, 12, Zagreb–Split, 2005.
- Diez, Thomas, Stetter, Stephan, Albert, Mathias, „The European Union and the Transformation of Border Conflicts“, *Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies*, No 1, January 2004, The University of Birmingham, Institut für Weltgesellschaft.
- Dimitrijević, Duško, „Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi* 3–4, Beograd, 2003.
- *International Boundary Study, Germany – Netherlands Boundary*, The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research, No. 31 – April 6, 1964, Internet, <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs031.pdf>.
- Internet, <http://www.ofw-online.de/projekte/riffgat.html>.
- Internet, <http://www.spiegel.de/international/europe/ewe-wind-park-riffgat-caught-up-in-german-dutch-border-dispute-a-843419.html>.
- Kaloudis, George Stergiou, *Cyprus: The Unresolved Conflict*, Internet, <http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/dergi/kalou1.htm>.
- Krivokapić, Boris, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd, 2010.
- Laski, Harold J., *Studies in the Problem of Sovereignty*, London, 1951.
- Lauterpacht, Hersch, *International Law*, Cambridge, 1975.
- Mitchell, Paul, *Britain and Spain escalate dispute over Gibraltar*, Internet, <http://www.wsws.org/en/articles/2013/08/22/gibr-a22.html>.
- Mitrović, Tomislav, *Funkcija Povelje NMEP-a*, član 2, Beograd, 1978.
- Nogulović, Jelena, „Savremeni odnosi Republike Srbije i Republike Hrvatske kroz analizu graničnog spora u Podunavlju“, *Zbornik Beogradske otvorene škole*, Beograd, 2012.

- O'Connell, Keith, *History of Conflict, An introduction to the situation in Northern Ireland*, Penn High School 2004, Internet, www.indiana.edu.
- Orfield, Lester B., Re, Edward D., *Cases and materials of International Law*, London, 1956.
- Pratt, Martin, Schofield, Clive, *The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea*, IBRU Boundary and Security Bulletin Spring 1996, Internet, <https://www.dur.ac.uk/ibru/publications>.
- Slobodchikoff, Michael O., "How effective are International Organizations at Resolving Territorial Disputes among Member States: A look at the European Union", *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus Vol.1' (2)*, 2012.
- Tomaić, Tatjana, „Kriza međunarodnih odnosa – studija slučaja. Hrvatska i Slovenija – granica u Istri“, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 43 no. 2, listopad 2011, Zagreb, 2011.
- Vladislavljević, Milan, *Suverenost i međunarodno pravo*, Beograd, 1935.
- Zachariades, Michael A., *Transplanted populations and the problems caused: Cyprus*, Internet, <http://www.aunitedcyprus.com/>.